

Nr 365

Av herr Heckscher m. fl., om successiv avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar.

(Lika lydande med motion nr 307 i Första kammaren)

Företagens finansiering

Det svenska näringslivet har under efterkrigstiden uppvisat ständigt stegrade produktionssiffror. Företagens anställda och konsumenterna har dragit nytta av denna utveckling genom bl. a. högre löner och ett i många avseenden förbättrat och relativt förbilligt varusortiment. Den gynnsamma utvecklingen har främst burits upp av en hög och stabil efterfrågan från både den inhemska och de utländska marknadernas sida. Efterkrigsepoken kan i stort sett karakteriseras som en enda lång högkonjunktur med hög investeringsnivå och så höga bruttovinster inom industrien att företagen i regel kunnat finansiera huvuddelen av investeringarna med egna medel, vilket varit till fördel speciellt för de investeringar som avser produktutveckling och upparbetande av nya marknader.

Emellertid har läget under de första åren under 1960-talet i viktiga avseenden starkt förändrats. Den internationella konjunkturomsvängningen under åren 1960—1961 medförde bl. a. att den tidigare snabba ökningen av industriinvesteringarna inte kunnat upprätthållas. Härigenom försvagades en av de viktigaste drivkrafterna i det ekonomiska expansionsförloppet. Att en allmän konjunkturförsämring trots detta inte inträffade berodde bl. a. på en höjd expansionstakt i den privata konsumtionen, bostadsbyggandet och de offentliga utgifterna. Den konjunkturförsvagning som likväl inträffade kom emellertid att belysa det utomordentligt ömtåliga läge för den svenska industrien som det höga kostnadsläget skapat.

Svenskt näringsliv befinner sig fortfarande i ett avgjort ogynnsammare kostnadsläge än flertalet av våra konkurrenter. Redan vid efterkrigstidens början var vårt löneläge högt, och under senare år har de totala personalkostnaderna, vilka förutom direkt lön även inbegriper kostnader för ATP, sjuk- och yrkesskadeförsäkring, semesterersättning och andra sociala förmåner, stigit väsentligt snabbare än företagens omsättning. Den totala ökningen av lönesumman inom industrien utgjorde sålunda under perioden 1959—1962 36 %, under det att omsättningen steg med endast 24 %. Näringslivet åsamkas dessutom höjda kostnader genom energiskatten och omsättningskatten. Visserligen har även våra utländska konkurrenter fått successivt höjda arbetskostnader, men genom bättre kapitaltillgång och

raserande av handels- och valutapolitiska hinder har de förmått knappa in på den svenska industriens tidigare försprång på många områden.

Verkningarna av de skärpta konkurrensförhållandena, kännetecknade av för vissa branscher reducerade vinstmarginaler och avsakning i försäljningsvolymens uppgång, har lett till en försvagning av företagens räntabilitet och därmed investeringsförmåga. Därmed har deras konkurrenskraft såväl inom landet som på de utländska marknaderna minskats. Den höga svenska reallönenivån kan hållas endast under förutsättning att produktiviteten är överlägsen våra konkurrenters. Vi förfogar ej heller längre över några stora outnyttjade arbetskraftsreserver. Utbudet av arbetskraft genom inverkan av de lägre födelsetalen under 1950-talet, utbildningens expansion och den fortsatta förkortningen av arbetstiden kommer tvärtom att försvåra situationen ytterligare. Skall näringslivets produktivitet stiga även i framtiden, måste därför huvuddelen av denna produktivitetstegring åstadkommas genom en expansion av investeringarna. Eljest finns det knappast några möjligheter att få fram den snabba uppgång av exportens volym som är en av förutsättningarna för landets totala ekonomiska tillväxt.

Även om den svenska ekonomin under senare år befunnit sig i ett skede av ovanligt stark expansion måste det fastslås att det svenska näringslivets genomsnittliga räntabilitet gått ned kraftigt under 1960-talet. Denna utveckling är huvudsakligen föranledd av den ovannämnda stegringen i arbets- och andra kostnader och av att kraven på investeringar i förbättrad teknik och större kapacitet skärpts, vilket i sin tur lett till ökade kapitalkostnader för företagen. En allt större del av bruttovinsten har därför måst reserveras för avskrivningar och kapitalränta. Försämrad lönsamhet och lägre vinstmarginaler har medfört att industriens självfinansieringsgrad starkt minskat. En sådan utveckling är självfallet ytterst ogynnsam under nu rådande konkurrensförhållande. Både finans- och penningpolitiken borde i detta läge bestämt inriktas på åtgärder som syftar till att underlätta en expansion av främst industriens investeringar, som enligt konjunkturinstitutets och statistiska centralbyråns beräkningar under 1964 minskade både i fråga om byggnader och maskiner, under det att alla industriländer utom Italien och Norge uppvisar den motsatta utvecklingen.

I debatten har ibland hävdats att stagnationen av investeringarna ägt rum »på en hög nivå». Ett närmare studium av tillgänglig statistik visar emellertid att det inte finns någon grund för en sådan uppfattning. Enligt OECD:s statistik över industriinvesteringarnas nivåförändring 1955—1964 intar Sverige bland tio västeuropeiska industriländer en sjätte plats, samtidigt som avmattningsperiodens längd är högst avsevärd. Även i fråga om industriinvesteringarnas andel av de totala investeringarna intar Sverige en svag position, i det att industriinvesteringarna 1964 beräknas ha fallit till ca 20 % av samtliga investeringar, vilket ger Sverige en åttondeplats i den ovannämnda ländergruppen.

Även om det finns bedömare som inte anser att den relativa nedgång i investeringarna som skett under perioden 1961—1964 utgör ett allvarligt hinder för den ekonomiska expansionen, måste emellertid bestämt understrykas den risk som ligger i att den minskade självfinansieringen träffat de typer av investeringar som framför allt borde komma till stånd i ett läge av hårdnande konkurrens.

En ökad självfinansiering skulle framför allt vara till fördel för exportföretagens effektivitet och förmåga att anpassa sig till nya marknader. Omständigheter över vilka vi själva icke råder, såsom den brittiska tullhöjningen i höstas, visar klart att exportindustrien är i stort behov av finansiellt utrymme både för att öka kapaciteten och för att kunna företa påtvungna och nödvändiga omställningar på världsmarknaden. En ökning av självfinansieringsgraden framstår alltså som synnerligen angelägen från hela samhällets synpunkt. Det är därför beklagligt att statsmakternas åtgärder under senare år mer förhindrat än underlättat för företagen att med egna medel svara för sina investeringar. Detta har dessutom skett under en tid då det förelegat betydande svårigheter att öka näringslivets externa finansiering på grund av regeringens ingripanden på kapitalmarknaden. Den omfördelning av kreditgivningen från näringslivet till bostadssektorn med en halv miljard kronor som skedde under år 1964 är ett belysande exempel på statsmakternas bristande vilja att tillgodose näringslivets behov av kapital.

Även de skattepolitiska åtgärderna i form av strängare avskrivningsregler och lagervärderingsbestämmelser drabbar flertalet tillverkningsföretag hårt, framför allt de medelstora och mindre företagen (familjeföretag) som ju icke är i stånd att i någon större utsträckning utnyttja den långfristiga kapitalmarknaden.

Man nödgas tyvärr konstatera att de senare företagens insatser uppmärksammas alltför litet av regeringen. Detta är speciellt beklagligt, inte minst därför att underleverantörerna börjar utgöra ett nödvändigt komplement till de större företagen.

Genom den stora betydelse som de mindre och medelstora företagen har och genom att den långfristiga kapitalmarknaden icke kan utnyttjas av dem borde det vara angeläget att genom olika åtgärder underlätta och stimulera deras verksamhet. Framför allt bör följande förslag beaktas:

1. Rätt till avsättning till självfinansieringsfond
2. Avskrivning på återanskaffningsvärdet beträffande maskiner
3. Gynnsammare värdeminskningssavdrag i fråga om byggnad
4. Gynnsammare regler vid varulagervärdering
5. Avskaffande av dubbelbeskattningen
6. Avdragsrätt för avsättning till familjeföretagares egen pension
7. Effektivare regler om resultatutjämning
8. Lägre arvsskatt
9. Ändrat avskrivningsunderlag beträffande skogsvägar.

Rätt till avdrag vid beskattning för avsättning till självfinansieringsfond

Företag som drivs av fysiska personer under enskild firma har genom beskattningsreglerna otillräckligt utrymme för självfinansiering, då de saknar rätt att vid beräkning av nettointäkt av rörelsen verkställa avdrag för avsättning till investeringsfond liksom till pensionsstiftelse med bibehållande av medlen i rörelsen. Dessa företags möjligheter till självfinansiering är i regel små, då de på grund av ringa rörelsekapital har varulager som endast medger små möjligheter att bygga upp dolda reserver. Anläggningstillgångarna medger i regel likaledes små möjligheter till självfinansiering genom avskrivningar.

En utväg att undvika att dessa företag diskrimineras jämfört med aktiebolag och ekonomiska föreningar vore att medge företagen rätt att ur rörelsens överskott avsätta medel till i bokföringen öppet redovisad självfinansieringsfond. Dyligt avdrag bör medges företag som redovisar rörelsens resultat enligt bokföringsmässiga grunder och med upp till 10 % av årsvinsten, dock högst 5 000 kr. per år, varjämte fondens totala storlek maximeras till 50 000 kr. och en tidsgräns om 10 år föreskrivs för dess återförande till beskattning, varvid företaget äger rätt att tillämpa reglerna om ackumulerad inkomst.

Rätt till skattemässig avskrivning på återanskaffningsvärdet beträffande maskiner och inventarier

Företagens självfinansieringsmöjligheter skulle förbättras om de skulle medges rätt till avskrivning å maskiners och inventariers återanskaffningsvärde. Avskrivning på sådana tillgångars historiska anskaffningsvärde medför att de samlade avskrivningarna i tider av fallande penningvärde är otillräckliga för anskaffning av ett mot den avskrivna tillgången svarande nytt inventarium.

Under den fria avskrivningsrättens tid kunde kapitalförtäring undvikas om företaget besatt tillräckligt avskrivningsunderlag och uppvisade ett bruttoresultat som medgav större årliga avskrivningar och alltså en förkortad avskrivningstid. Genom att den fria avskrivningsrätten togs bort har de företag som är skyldiga att följa kommunalskattelagens bestämmelser om redovisning av intäkt från rörelse kommit i ett sämre läge. Att avskrivning på återanskaffningsvärdet är en företagsekonomiskt korrekt redovisningsprincip illustreras bl. a. av att postverket, statens järnvägar och televerket sedan länge tillämpar denna princip.

Eftersom det inte är möjligt att beräkna en tillgångs framtida återanskaffningsvärde får ett schablonmässigt förfarande tillämpas. Erfarenhetsmässigt vet man att prisstegringen under ett inventariums ekonomiska varaktighetstid rör sig om 25 å 30 %. En avskrivning å 120 % av den ursprungliga anskaffningskostnaden skulle sålunda ge ett i stort sett tillfredsställande resultat.

Gynnsammare regler vid värderingen av varulager vid beskattningen

Ett handels- och produktionsföretag måste hålla ett varulager vars storlek står i en viss relation till rörelsens omfattning. Det i lagret investerade kapitalet är lika hårt bundet som kapital investerat i anläggningstillgångar. En uppskrivning av varulagrets värde utgör en helt fiktiv vinst, då företaget inte lämnar en mot denna bokföringsmässiga vinst svarande högre avkastning. En sådan uppskrivning reducerar alltså företagets kapital.

Det är framför allt de mindre och medelstora företagen som har stora svårigheter att anskaffa riskvilligt kapital och som också drabbas hårdast av lagervärderingsbestämmelserna. En återgång till de bestämmelser som gällde vid 1960 års taxering är alltså i hög grad motiverad.

Gynnsammare avdragsregler i fråga om byggnad i rörelse

Avdrag för värdeminskning å fastighet som används i rörelse får ske medelst årliga värdeminskningssavdrag om i regel 2 à 3 % av taxeringsvärdet beträffande fabriksbyggnader. De svenska bestämmelserna framstår vid en internationell jämförelse som synnerligen restriktiva. I t. ex. Danmark får man under de fyra första åren av avskrivningsperioden avdrag för inte mindre än 50 % av anskaffningsvärdet, varefter återstoden får avdragas under loppet av 20 år. Även Norge och Finland har väsentligt generösare bestämmelser än de som gäller i Sverige.

En byggnad som används i rörelse undergår under de första åren av dess livslängd en förhållandevis större värdeminskning än under återstoden. Avskrivningsreglerna bör därför vara anpassade efter byggnadens ekonomiska livslängd och icke efter dess fysiska varaktighet. En modifiering av avskrivningsrätten efter dessa riktlinjer skulle ge en riktigare bild av företagets verkliga resultat och bättre möjligheter till konsolidering.

Successiv avveckling av dubbelbeskattningen för aktiebolag

Svenska aktiebolags vinster är föremål för dubbelbeskattning genom att deras vinster först beskattas hos aktiebolaget självt varpå den återstående delen av vinsten som därefter utdelas beskattas hos den som lyfter utdelningen. Detta gör företagen obenägna att genom nya emissioner söka dra till sig riskvilligt kapital. I vissa länder, t. ex. England, medges aktiebolagen avdrag för den del av vinsten som utdelas, medan i Västtyskland den del av vinsten som utdelas träffas av en lägre skattesats än den del som fondernas. Skälet för en differentiering är att man vill öka tillströmningen av långsiktiga sparmedel till kapitalmarknaden samtidigt som man önskar nå en spridning av de riskvilliga kapitalinsatserna. I Sverige förekommer endast en tillfällig och mycket begränsad rätt till avdrag för utdelad vinst.

Dubbelbeskattningen diskriminerar det riskvilliga kapitalet hårt genom de höga förräntningskrav den ställer på de företag som är hänvisade att söka tillgodose sitt kapitalbehov på aktiemarknaden. Dubbelbeskattningen bidrar till att konservera den nu rådande företagsstrukturen genom att ny-

etablering av företag försvåras utom i form av dotterbolag till redan existerande företag, som dessutom har möjlighet att anskaffa kapital via den långfristiga kreditmarknaden. En successiv avveckling av dubbelbeskattningen vore därför angelägen för att åstadkomma en ökad nybildning av företag och en aktivare konkurrens.

Flertalet aktiebolag är familjebolag eller s. k. egenföretag, för vilka en successiv avveckling av dubbelbeskattningen till en början torde komma att få ringa betydelse, eftersom de på grund av den betungande dubbelbeskattningen sällan redovisar vinst. Detta medför att det endast finns ringa intresse för placering av riskvilligt kapital i dessa företag. En avveckling av dubbelbeskattningen bör alltså genomföras för att dessa företag skall kunna beredas tillgång till emissionsmarknaden och därmed möjlighet till en effektivare kapitalförsörjning.

Problemet kan lösas genom att under en övergångstid aktieutdelning upp till en viss procent görs avdragsgill vid beskattningen, varigenom tillträdet till kapitalmarknaden underlättas. En sådan reform skulle även främja en spridning av det riskvilliga kapitalet på ett större antal ägare.

Rätt till avdrag vid beskattning för avsättning till delägares pension inom familjebolag

För aktiebolag föreligger rätt att skattefritt avsätta medel till pensionsfond för inom bolaget anställda personer. Denna rätt föreligger emellertid ej beträffande avdrag för pension till huvuddelägare i familjebolag. Det är emellertid tillåtet för bolaget att, sedan vederbörande avgått från sin tjänst, ta fonden i anspråk för att ge honom pension. Att i förväg avsätta medel härför är emellertid ej tillåtet. I fråga om ATP är bolag skyldigt att betala in premier även för huvuddelägare som är verkställande direktör, varför det vore rimligt att avsättningar finge göras även om bolaget ville ordna tilläggspensionering. Andra företag än familjebolag har sådan rätt beträffande alla i företaget anställda. Undantaget beträffande delägare motiverades ursprungligen med de möjligheter till missbruk som ansågs föreligga i familjebolagen. Denna motivering är emellertid icke längre hållbar, eftersom den omständigheten att pensionsstiftelser står under allmän tillsyn tillsammans med övriga bestämmelser för pensionsstiftelser utgör en fullt tillräcklig garanti mot missbruk.

Vidgade möjligheter till resultatutjämning vid beskattningen

Resultatutjämningsprincipen är i varje fall delvis godtagen genom beslut av 1962 års riksdag. Rörelseidkare som något år redovisat förlust på sin verksamhet har rätt att utjämna denna mot vinst som uppkommer under något eller några av de följande sex åren. För att full rättvisa skall nås krävs emellertid en allmän resultatutjämning och ej enbart en förlustutjämning. Egna företagens inkomster beskattas hårdare då inkomsten in-

flyter ojämnt under olika år, varför beskattningen bör bringas i bättre överensstämmelse med skatteförmågan.

För företagare inom skogsbruk finns nu möjlighet till resultatutjämnning genom rätten att göra avsättning till skogskonto. Motsvarande möjlighet bör öppnas för den i jordbruk verksamme.

Avskrivningsunderlaget beträffande skogsvägar

Enligt beslut av 1962 års riksdag infördes rätt till avdrag för värdeminskning å skogsvägar av inkomst från jordbruksfastighet, innebärande att en tredjedel får avskrivas med 10 % per år.

I jämförelse med den metod som tidigare tillämpats, nämligen att medgiva avdrag med 8 kr. per löpmeter för det beskattningsår utgiften avser, innebär beslutet en försämring. Fördelningen i tiden på 10 år av allenast $\frac{1}{3}$ av anläggningskostnaden ger ett mindre avdrag även i det fall, att tredjedelen motsvarar de åtta kronorna. Det bör vidare uppmärksammas, att då statsbidrag utgått för anläggande av skogsväg, 8-kronorsavdraget tillämpats oavkortat, varför förslaget även i detta hänseende ger ett sämre resultat.

Det synes vara obestridligt att den speciella verksamhet som skogsbruket utgör ger anläggandet av skogsvägarna en annan ekonomisk karaktär än vad som regelmässigt förstås med grundförbättring. Det värdehöjande momentet saknas väsentligen då fråga är om skogsvägar. Anläggandet av skogsvägar är i särskild grad förknippat med själva produktionen och äger ofta i och för sig icke något värde. En begränsning av avskrivningsunderlaget är därför mindre befogad för skogsvägarnas del än då fråga är om annan grundförbättring. Enligt vår mening bör anläggningskostnaden till större delen inräknas i avskrivningsunderlaget. Detta behövs även för att inte åstadkomma ett avskrivningssystem som i ekonomiskt hänseende ger sämre resultat än det hittills tillämpade. Vi föreslår att avskrivningsunderlaget bestämmas åtminstone till $\frac{2}{3}$.

Med stöd av ovanstående hemställas,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t genom vidgade direktiv till allmänna skatteberedningen måtte ge denna i uppdrag att utreda frågan om en successiv avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Stockholm den 27 januari 1965

Gunnar Heckscher

Gösta Bohman

Leif Cassel

Rolf Eliasson

Tage Magnusson

Eric Nilsson

Hans Nordgren

Bo Turesson

Karin Wetterström